

Mate Kapović

Filozofski fakultet

Sveučilišta u Zagrebu

Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb

mkapovic@ffzg.hr

JEZIČNI UTJECAJ VELIKIH GRADOVA

Svrha je rada prikazati jezični utjecaj četiriju najvećih gradova u Hrvatskoj – Zagreba, Splita, Rijeke i Osijeka na svoju širu okolinu. Rad pokazuje kako se govornici čiji organski idiomi znatnije odstupaju od standarda u nastojanju da govore standardom zapravo, poglavito na prozodijijskoj i nešto manje na fonemskoj razini, ne prilagođavaju standardu nego govoru gradskoga središta svoje regije misleći pritom da govore »standardnije« iako se nerijetko tako zapravo čak još i više udaljuju od standarda.

Uvod

Najveća su četiri hrvatska grada – Zagreb, Split, Rijeka i Osijek – raspodijeljena manje-više pravilno na području Hrvatske tako da svaki od njih čini naravno središte svojega »dijela« Hrvatske, koju možemo tako ugrubo podijeliti na 4 regije¹. Ta četiri dijela Hrvatske gravitiraju svojim središtima, navedenim gradovima, ne samo gospodarski, socijalno, prometno i drugačije, nego i jezično, a to je ono što nas ovdje zanima. Zagrebu tako gravitiraju među ostalima prostori Hrvatskoga zagorja, Međimurja i kajkavskoga područja južno do Karlovca te kajkavsko područje na istok prema Slavoniji; Splitu gravitira čitavo štokavsko (uglavnom u zaleđu, ali i prošireno u zadnjih pola stoljeća do obale) i čakavsko područje (uza samu obalu i na otocima) od Zadra do Korčule (s središtima kao što su Zadar i Šibenik), Rijeci gravitira Istra (s manjim unutarnjim sredi-

¹ Naravno, za neke se dijelove Hrvatske, kao za one u Slavoniji na podjednako udaljenosti između Zagreba i Osijeka, ili za veliko područje dosta udaljeno i od Rijeke i od Splita, ili za krajnji jug Hrvatske s manjim središtem u Dubrovniku, ne može reći da pripadaju ijednomu od tih četiriju dijelova Hrvatske.

štem Pulom), najsjevernije Hrvatsko primorje, Gorski kotar i kvarnerski otoci, a Osijeku čitav istočni dio Slavonije, gotovo do Požege, na zapadu, i Baranja. Stanovnici se područja koja gravitiraju tim gradovima kao svojim središtima kada žele govoriti standardnim jezikom, ili misle da njime govore, povode se za određenim obrascima govora tih gradova za koje oni misle da su standardni ili njemu bliski (za razliku od obilježja njihovih lokalnih govora) premda, kako ćemo vidjeti, ti obrasci često uopće nisu bliži standardnomu jeziku od njihovih polaznih idioma, dapače, katkada su i mnogo dalji. Tako primjerice, u želji da govore standardnim jezikom, ili barem kakvim neutralnim, općim govorom, čakavci iz Istre, s kvarnerskih otoka ili iz najsjevernijega Hrvatskoga primorja govore zapravo manje-više idiomom grada Rijeke, kajkavci iz Hrvatskoga zagorja govore općim govorom grada Zagreba, Slavonci govore osječkim govorom, a čakavci se primjerice s Hvara ili Brača prebacuju na splitski idiom. Valja napomenuti da to ne vrijedi samo onda kada govornici jednoga od tih područja dođu u dotični grad koji je središte njihova područja nego i za većinu slučajeva kada govornici iz tih područja odu u drugi dio Hrvatske. Oni će i tada govoriti blisko govoru njihova grada-središta, npr. čakavci će s Krka govoriti »riječki«, staroštokavci iz Slavonije »osječki« (dakle novoštokavski), a čakavci s Brača »splitski«, ne samo kada dođu u dotične gradove nego i kada primjerice dođu u Zagreb. Preuzimanje je osobina dominantnoga središnjega grada uglavnom ograničeno na prozodiju i fonologiju. Morfologija su i sintaksa tu manje bitne s obzirom na to da su u svim četirima gradovima manje-više ujednačene prema standardnom jeziku² (iako tako prije, dijakronijski gledano, nije bilo). O prozodiji ćemo govoriti nešto više, a kao primjer fonološke prilagodbe gradu-središtu možemo istaći zamjenu opreke čakavskoga /č/ ~ /t'/ jednim, srednjim /č/ u govornikâ-čakavaca koji gravitiraju budi Splitu, budi Rijeci, a razlog je tomu taj što te opreke u dotičnim gradovima (za razliku od njihove okoline) nema. Tako se oni zapravo udaljuju od standardnoga jezika jer je i opreka /č/ ~ /t'/ puno bolja u odnosu na standardni jezik (umjesto štokavske opreke /č/ ~ /ć/³), nego njezina neutralizacija⁴. Jezična je situacija u velikim hrvatskim gradovima i njihovu okružju i uopće sociolingvistički jako zanimljiva i zahvalna tema.

² Tako su u svim četirima gradovima u suvremenom govoru većine stanovnika primjerice ujednačeni DLI mn. (*gradovima, ženama*), s malo ostataka starijih ili drugačijih nastavaka u konzervativnijih ili starijih govornika. Ipak, razlika u morfologiji ima: npr. u Splitu -a umjesto -o u glagolskom pridjevu radnom (*bija, govori*a), -l u zagrebačkih konzervativnijih govornika (*bi*l, *govori*l) ili čakavski kondicional glagola biti – *bin, biš, bimo, bite* umjesto *bih, bi, bismo, biste* u Rijeci.

³ Za razliku od čakavskoga palataliziranoga /t'/, štokavsko je /ć/ zapravo sliveno [tš], dakle afrikata, a ne okluziv.

⁴ Valja napomenuti da neki govornici ipak čuvaju svoje organsko /t'/ i kada se trude govoriti

Zagreb

Kako rekosmo, Zagrebu jezično gravitiraju sljedeća okolna područja, mahom kajkavska: Hrvatsko zagorje sjeverno od Zagreba, Međimurje, kajkavsko područje južno od Zagreba (prema Ozlju, Karlovcu i Sisku) i kajkavsko područje istočno od Zagreba (prema Križevcima, Vrbovcu i Ivanićgradu). Govornici se kajkavskih idioma tih krajeva, kada pokušavaju govoriti standardnim jezikom, približavaju u nekim aspektima govoru Zagreba, što ide u korak s tradicijom stare općekajkavske *koiné* i tradicijom kajkavskoga književnoga jezika koji je također izvorno bio zasnovan na zagrebačkom govoru⁵. Utjecaj je zagrebačkoga govora najvidljiviji u području prozodije. Kajkavski govori općenito u svojim naglasnim sustavima poznaju razliku triju naglasaka: kratkoga silaznoga (˘), dugoga silaznoga (ˉ) i neoakuta (staroga dugoga uzlaznoga) (ˊ) uz prednaglasnu duljinu (ː) (npr. *křava*, *m̌eso*, *šuša*, *gľāvā*). Zagrebački je pak suvremeni urbani naglasni sustav, onakav kakvim govori većina današnjih stanovnika Zagreba koji su ondje rođeni⁶, jednonaglasan, dinamički. To znači da postoji samo jedan silinski naglasak (obilježje je takva naglasaka samo silina, ne i intonacija), fonetski često poludug, najčešće bez razlikovne duljine i u takvu se sustavu riječi *kr'ava*, *m'eso*, *s'uša* i *gl'ava* izgovaraju s posve jednakim naglaskom bez ikakve oprjke. Mjesto je naglasaka uglavnom ujednačeno. Mnogo je rjeđi isti takav sustav, ali s očuvanom oprjekom po duljini (*kr'ava*, ali *m'ēso*, *s'ūša*, *gl'āva*). Ako je oprjeka po duljini fonetski i očuvana, ona se ne rabi za razlikovanje riječi. Takvu se jednonaglasnomu dinamičkomu sustavu, kada žele govoriti standardno ili nelokalno, priklanjaju i govornici kajkavskih organskih idioma. Tako oni dolazeći u Zagreb umjesto *křava* (što se u kajkavskom uglavnom fonetski ostvaruje jednako kao i zagrebački *kr'ava*), *m̌eso*, *šuša* i *gľāvā* govore *kr'ava*, *m'eso*, *s'uša* i *gl'ava*. Isti takov izgovor rabe često i u govorenju u javnim prilikama, u školi i sl. S obzirom na to da oksitonezē tipa *gľāvā* ili *zākōn* u standardu nema (štokavski je *glāva*, *zākon*), jasno je da se takva oksitoneza, česta u bednjansko-zagorskom ili donjosutlanskom dijalektu kajkavskoga, uklanja kada kajkavski govornici pokušavaju govoriti standardnije pa onda preuzimaju zagrebački naglasak *gl'ava*, *z'akon* (a takav je naglasak, bar mjestom naglasaka, bliži standardnomu *glāva*, *zākon*, što je razlogom preuzimanju zagreba-

bliže standardu ili kada govore primjerice u javnosti ili na televiziji. Obrnut se slučaj može vidjeti npr. u pjevača Šajete koji razgovarajući, primjerice, na televiziji govori upravo nekakvom riječkom *koiné* i ima jedno srednje /ĕ/, da bi čim počne pjevati na svojem zavičajnom čakavskom idiomu odmah sljedećega trenutka izgovarao čakavsko /t'/.

⁵ Usp. Šojat i dr. 1998: 9–12.

⁶ Ovo stoji i za govornike zagrebačke kajkavštine i za govornike zagrebačke stokavštine. O tome i o tradicionalnim zagrebačkim kajkavskim govorima vidi više u Šojat i dr. 1998.

čkoga naglaska). Pritom uglavnom zadržavaju nestandardno mjesto naglaska u primjerima kao *zamíslíš* ili *očúvaš* umjesto kojega govore zagrebački *zam'isliš* i *oč'uvaš* s jednako nestandardnim mjestom naglaska (usp. standardno *zámislíš*, *òčúvāš*). Valja također reći da gornjosutlanski i međimurski dijalekt, kao i opći zagrebački govor, imaju samo jednonaglasni dinamički sustav bez oprjeke po duljini. Na razini se fonologije preuzima ostvaraj jata kao /je/ iz zagrebačke štokavštine: *bj'el*, *mlj'eko*, *svj'et*, *vj'era* itd. Valja reći da bi trebalo dodatno istražiti kako, kada žele govoriti standardno, govore govornici onih kajkavskih područja koja gospodarski gravitiraju Zagrebu, ali čiji se organski kajkavski govori nalaze u izravnom dodiru s novoštokavskim govorima (npr. u Čazmi⁷ ili u Sisku i oko njega) i u koje novoštokavski naglasni sustav sve više prodire ili u kojima supostoji i kajkavski i štokavski naglasni sustav. Čini se da takvi govornici, u nastojanju da govore standardom, ne uzimaju zagrebački prozodijski sustav nego novoštokavski, koji im je blizak iz svakodnevnoga života (jer su im novoštokavci susjedi ili sumještani i jer utječe i na njihov organski idiom), a po-duprt je medijima iz kojih se također čuje.

Split

Splitu, kako rekosmo, gospodarski gravitira, ugrubo rečeno, čitavo područje od Zadra do krajnjega juga Hrvatske, uključujući i zaleđe Dalmatinske zagore i jadranske otoke srednje i južne Dalmacije (jezično su utjecajna i središta kao Zadar ili Šibenik). No tu valja odmah reći da se gospodarsko gravitiranje ne poklapa s jezičnim gravitiranjem, odnosno jezičnim utjecajem. To je zato što Splitu gravitiraju ne samo čakavsko područje uskoga obalnoga pojasa te otokâ srednje i južne Dalmacije, čiji se naglasni i fonološki sustavi bitno razlikuju od standardnoga, nego i područje štokavskoga dalmatinskoga zaleđa, Dalmatinske zagore te makarskoga i dubrovačkoga primorja. Kako je govor tih štokavskih krajeva fonološki i naglasno uglavnom jako blizak standardu, govornici se iz tih krajeva nemaju potrebe prilagođavati splitskomu govoru (kao što to čine govornici organskih čakavskih idioma, jer je govor današnjega Splita, kojemu gospodarski gravitiraju, bliži standardu od njihovih organskih idioma, što se npr. naglasnoga sustava tiče), nego se nastojeći govoriti standardnije samo rješavaju naglasaka koji bi izvan područja njihova mjesnoga govora mogli zvučati čudno (kao *počēla* ili *donila* umjesto standardnoga *pōčēla* i *dōnijēla*), a inače uglavnom zadržavaju svoj uobičajen naglasak jer se on, kako rekosmo, načelno poklapa sa standardnim. Naglasak se pak čakavskih idioma uglavnom bi-

⁷ Usp. Zečević 2000.

tno razlikuje od standardnoga položajem u riječi (kao i kajkavski, prosječan čakavski sustav ima 3 naglaske: ˘ , ˆ i ˜ , a osim prednaglasne duljine ˘ može imati i zanaglasnu duljinu): *glāvā, zaspāti, kojī*, G. jd. *vodē* itd. Tako se govornici čakavskoga, žele li govoriti standardno, prebacuju na splitski izgovor koji je bliži standardnomu zato što je tradicionalni splitski čakavski govor već otprije jako poštokavljen (kao i većina drugih primorskih mjesta u Dalmaciji) zbog velika pritiska doseljenih štokavaca. Tako prosječan Splićanin mlađe dobi (stariji »fetiivi« Splićani još mogu imati stari čakavski naglasak) ima novoštokavski četveronaglasni sustav (˘ , ˆ , ˙ , ˜)⁸, npr. *glāva, vòdē* umjesto čakavskoga *glāvā, vodē*, a najuočljiviji je ostatak čakavskoga naglasaka dvostruki naglasak (*Doppelakzent*) u mnogim primjerima kao što su *lòpāta, vòjnik, zàspāti* koji predstavlja prijelaznu fazu između novoštokavskoga *lòpata, vòjnik, zàspati* i čakavskoga *lopāta, vojnik < vojnik, zaspāti*. Takov je dvostruki naglasak jako čest u cijeloj Dalmaciji gdje se god sreću novoštokavski i čakavski sustav⁹. Kao prijelazan oblik između organskoga *vodā* i standardnoga *vòda*, takav je dvostruki naglasak jako čest u čakavaca koji se trude govoriti standardno. Na razini fonologije, čakavci koji uglavnom svi razlikuju /č/ i /tʃ/, trudeći se govoriti standardno, paradoksalno uklanjaju tu razliku i izgovaraju oba fonema jednako oponašajući splitski izgovor u kojem te razlike nema.

Rijeka

Rijeci kao regionalnomu središtu gravitira Istra, riječko zaleđe (Gorski kotar), Hrvatsko primorje do Novoga¹⁰ te kvarnerski otoci (ponajprije Krk i Cres). Iako je tradicionalni govor Rijeke bio čakavski ekavski (*Rijēka* se zapravo izvorno zvala *Rēkā*), danas se riječki urbani govor teško može smatrati čakavskim. Osim intonacije i čakavizama, kao što je već spomenuto kondicionalno *bin, biš* i sl., malo je čakavskoga ostalo u riječkom urbanom idiomu koji je nastao zbog ve-

⁸ Neki čakavci pri prelasku s čakavskoga na novoštokavski naglasni sustav ne usvajaju u potpunosti novoštokavski sustav, tj. ne usvoje novoštokavski kratki uzlazni naglasak ˘ nego ga primjerice zamjenjuju kratkim silaznim ˙ , npr. govore *vòda* umjesto *vodā/vòda* ili kao na Čiovu i oko Zadra s kanovačkim dugim uzlaznim ˆ umjesto ˘ npr. *vòda*.

⁹ U Zadru je primjerice takov dvostruki naglasak još jači nego u Splitu kod nekih govornika. Ondje se npr. sljedeći primjer može izgovoriti i čisto štokavski: *na kùtu*, i s dvostrukim naglaskom: *na kùtù*, ali čak i posve čakavski: *na kùtù* u određenim situacijama (ostvaraji predstavljaju manje-više slobodne varijante, treća je najrjeđa).

¹⁰ U Novom Vinodolskom i u južnijem Senju nema toliko riječkoga jezičnoga utjecaja kao prestižna jer su ondje u intenzivnu dodiru čakavski govor starosjedilaca i novoštokavski govor doseljenikâ iz zaleđa tako da tamošnji čakavci, žele li govoriti standardom, preuzimaju uglavnom novoštokavski, a ne riječki dinamički naglasni sustav.

lika miješanja mnoštva doseljenika. Tako je i u Rijeci, kao i u Zagrebu, nastao jednonaglasni dinamički sustav bez duljinske oprjeke pa je naglasni sustav riječki i zagrebački u najvećoj mjeri jednak (što je često i predmet komentiranja običnih ljudi). Razlike su jako male, primjerice zagrebački *n'e_môže* prema riječkomu *ne_m'ože*, ili zagrebački *n'ožič* prema riječkomu *nož'ič* i sl. Tako govornici čakavskih idioma oko Rijeke, koji su u načelu tronaglasni (˘, ˆ i ˜, uz duljinu ˉ – prednaglasnu, a u nekim govorima i zanaglasnu), žele li govoriti standardom, preuzimaju riječki jednonaglasni dinamički sustav. Tako oni umjesto *ženà, sūša* govore *ž'ena, s'uša*¹¹. Također, s obzirom na to da riječki urbani govor ne razlikuje /č/ i /ć/, govornici izvornih čakavskih idioma koji određeno razlikuju /č/ i /t'/ preuzimaju riječko srednje /č/. To doduše ne vrijedi za sve govornike jer određen dio njih zadržava svoje čakavsko /t'/ govoreći i standardom. Valja istaći i da je gradski govor Pule naglasno u velikoj mjeri sličan riječkomu i takav se jednonaglasni dinamički sustav može smatrati i regionalnom *koiné* (pa se gdje gdje i širi na štetu izvornih mjesnih čakavskih sustava), iako je bitno napomenuti da čakavski u Istri i okolici u posljednje vrijeme sve više dobiva na prestižu kao autohtoni govor toga dijela Hrvatske.

Osijek

Osijek je središte cijele istočne Slavonije, Baranje i hrvatskoga dijela Srijema. On je gospodarsko središte toga dijela Hrvatske, a i jezični uzor za većinu seoskih idioma toga dijela Slavonije. Osječki gradski govor ima novoštokavski četveronaglasni sustav. On se kao takav razlikuje od dobrog dijela staroštokavskih govora šokačkih sela u Slavoniji koja imaju stariji petonaglasni sustav (˘, ˆ, ˙, ˜) s prednaglasnim i zanaglasnim duljinama, npr. *kràva, mēso, rúka, nòga*, ali *sūša*. Takav se sustav odlikuje i bitno različitom distribucijom naglasaka od standardne, novoštokavske, npr. *nogē, kobasīca, velīš* itd. Žele li staroštokavci govoriti standardno, kao uzor im služi osječki novoštokavski sustav pa onda govore *nògē, kobàsica* i *vèlīš*. Tako se događa da staroštokavac koji u svojem organskom idiomu govori *očūvām* došavši u Zagreb (gdje se veli *oč'uvam* s naglaskom na istom mjestu), ne zadržava taj svoj izvorni naglasak (iako bi to teoretski bilo moguće u ovakvim slučajevima s obzirom na to da se mjesto naglasaka ovdje po-

¹¹ S obzirom na to da ondje nema štokavskoga utjecaja, logično je da se akcentuacija tipa *vodà* zamjenjuje onom tipa *v'oda*, a ne kao u južnoj Dalmaciji *vòdà* ili *vòda* gdje postoji jak štokavski utjecaj. U Senju se, gdje postoji jak utjecaj doseljenih štokavaca Bunjevaca, osim tipa *v'oda* (*vòda*) javlja umjesto izvornoga senjskoga čakavskoga *vodà* i prelazno *vòdà* i novoštokavsko *vòda* (Zečević 2000). Ondje je situacija slična južnodalmatinskoj.

klapa sa zagrebačkim, a s osječkim ne), nego govori dosljedno osječki, novoškavski *očūvām*.

Zaključak

Često se zamišlja ovakva idealna situacija – govornik govori doma i u svom okružju mjesnim idiomom, a ako je u školi, na televiziji ili u kakvoj drugoj službenoj prilici govori standardom ili se bar trudi njime govoriti. A standard je dakako ono što se uči u školama i svima je jasno kakav bi taj standard morao biti, odnosno zvučati. No ipak nije tako, sociolingvistička je situacija ipak poprilično zamršenija i iz ovoga je što izložismo u tekstu jasno da postoji bitna razlika između standarda kakav je propisan u knjigama i kakvim ga zamišljaju jezikoslovci i onoga za što ljudi misle da je standardno, pogotovu govorimo li o prozodiji ili fonemima. Na razini morfologije, primjerice, prosječnomu govorniku nije teško shvatiti da su oblici tipa *ženam*, *ženah*, *ženami* dijalektalni, a da je oblik *ženama* za sva tri oblika standardan, no shvatiti je standardni prozodijski sustav prosječnomu čovjeku ipak puno teže ako je posrijedi neštoškavac. Pokazali smo da se ljudi kada žele govoriti standardnije, pogotovu na razini prozodije, ne povođe za apstraktnim i teško dohvatljivim standardnim sustavom (kojega najčešće ni ne poznaju), nego za raspoloživim sustavom obližnjega velikoga gradskoga središta kao što su Zagreb, Split, Rijeka i Osijek. Tako kajkavac iz Hrvatskoga zagorja ili čakavac iz Istre ne zamjenjuje svoje organsko *vodā* standardnim *vōda*, nego oblikom *v'oda* koji odgovara standardnomu samo mjestom naglaska, a kako se kaže u Zagrebu, odnosno Rijeci. Jednonaglasni dinamički sustav Zagreba i Rijeke, s obzirom na to da ima ujednačeno povučeno mjesto naglaska (koje se ni pošto ne podudara sa standardnim!) djeluje kao jezični uzor govornicima čakavskih i kajkavskih govora čiji naglasni sustavi radikalno odstupaju od standardnoga. To je ono što se tim govornicima čini standardnim, iako to zapravo nije, a to je i ono što se poučava u školama na tim područjima kao »standardna« prozodija (u Istri i Hrvatskom zagorju primjerice) ako nije posrijedi učitelj štokavac s obzirom na to da je standardna prozodija zbog svoje iznimne kompliciranosti jako teška za usvajanje. Paradoksalno je pritom što se takvi govornici, pokušavajući se približiti standardu usvajanjem govora gradskoga središta (koji doista morfološki i sintaktički i jest bliži standardu od okolnih govora¹²), zapravo nerijetko još

¹² Već spomenusmo npr. ujednačene nastavke DLI mn. u urbanim govorima svih četiriju velikih gradova. Čakavski govori u Istri i Dalmaciji, kajkavski u Zagorju i staroškavski u Slavoniji uglavnom imaju starije, neujednačene nastavke. U takvim su osobinama govori velikih gradova doista standardniji od okolnih mjesnih govora i govornici se tih mjesnih govora oponašajući govor velikih gradova u tom pogledu doista mogu približiti standardu za razliku od drugih opisanih slučajeva.

više udaljuju od standarda primjerice usvajajući jedno /č/ umjesto da zadrže svoju organsku oprjeku /č/ ~ /tʰ/, koja bi svakako bolje odgovarala standardnoj oprjeci /č/ ~ /ć/ nego rješenje da se potpuno ukine ta oprjeka. Ovomu zasigurno negativno pridonosi i štokavski purizam koji brani čakavsko razlikovanje /č/ i /tʰ/ i dopušta samo štokavsku varijantu toga razlikovanja (pa se to onda primjenjuje u školama gdje učiteljice »ispravljaju« djecu kada govore čakavsko /tʰ/). Također, pitanje je "slič" li doista preuzimanje zagrebačkoga i riječkoga izgovora tipa *gl'ava* doista više standardnomu *gláva* od izvorna, organskoga izgovora *glāvā* (ili *glāva* u nekim govorima). *Gl'ava* prividno ima isto mjesto naglaska kao i *gláva*, no *glāvā* čuva duljinu, a i poklapa se s novoštokavskim standardnim *gláva* time što ima silinu na mjestu štokavske visine na drugom slogu riječi *gláva* (slog je poslije uzlaznoga naglaska u štokavskome uvijek visok, što je trag stare naglašenosti). S obzirom na sve to, postoji li pravi razlog da učiteljica u školi u Istri primjerice ispravlja djecu ako kažu *glāvā* u *gl'ava*? Teško, a još manje ako ispravlja čakavsko /tʰ/ u /č/. Čini se da je hrvatski obrazovni sustav, kao i hrvatsko jezikoslovlje, još previše uronjeno u devetnaestostoljetni preskriptivni standardizam¹³, no to je neka sasvim druga priča...

Literatura:

- KALOGJERA, DAMIR 1997. Descriptivists or social activists: a dilemma in sociolinguistics. *Studia Romanica et Anglica Zagradiensia* 42, 211–224.
- KALOGJERA, DAMIR 2003. Bilješke o dijalektu u društvu i u nastavi jezika u *Komunikacijska kompetencija u višejezičnoj sredini II: teorijska razmatranja, primjena* (ur. D. Pavličević-Franičević & Melita Kovačević). Zagreb: Naklada Slap, 171–179.
- MAGNER, THOMAS F. 1978. City Dialects in Yugoslavia. *American Contributions to the Eighth International Congress of Slavists (Zagreb and Ljubljana, September 3-9, 1978)*. Ohio: Slavica Publishers, Inc., 465–482.
- PAVLOV, ANTE 2003. Pogled na dijalekatsku jezičnost i identitet. *Diskrepancija* 7–8, 67–74.
- ŠOJAT i dr. 1998. *Zagrebački kaj, govor grada i prigradskih naselja*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- ZEČEVIĆ, VESNA 1989. Status "grešaka" u usmenoj komunikaciji na standardnom jeziku, *Govor* 6/1, 53–64.
- ZEČEVIĆ, VESNA 2000. *Hrvatski dijalekti u kontaktu*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

¹³ Vidi o sličnom više u npr. Kalogjera 2003, Pavlov 2003.

The linguistic influence of the big cities

Summary

The aim of this article is to show the linguistic influence of the four biggest cities in Croatia – Zagreb, Split, Rijeka and Osijek on their surrounding region. The article shows that the speakers of the organic idioms considerably farther from the standard when trying to speak the standard do not really adjust their speech to the standard but, mainly on the prosodic and somewhat less on the phonemic level, tend to adapt their manner of speaking to the speech of the town center of their region and while thinking they are speaking »more standardly« they are really getting even farther from the standard.

Ključne riječi: utjecaj velikih gradova, sociolingvistika, standard

Key words: the influence of the big cities, sociolinguistics, standard